

Monika Sułkowska
(Uniwersytet Śląski, Katowice)

KOMPETENCJE FRAZEOLÓGICZNE W DYDAKTYCE JĘZYKA OBCEGO

1. POJĘCIE KOMPETENCJI FRAZEOLÓGICZNYCH

Zagadnienie kompetencji frazeologicznych nie jest rozpowszechnione w literaturze z zakresu glottodydaktyki. Nie jest ono również zbyt często poruszane w kontekście frazeologii. Tymczasem wiedza frazeologiczna, a także praktyka uczenia się i nauczania języków obcych pokazują, że kształtowanie kompetencji frazeologicznych jest zadaniem trudnym i wymaga często stosowania specjalnych metod i środków.

Jednostki frazeologiczne zmuszają użytkownika języka do sprawnego łączenia kompetencji fonetycznych i prozodycznych, leksykalnych, składniowych i semantycznych, a w szczególności do spożytkowania kompetencji w zakresie kolokacji i metaforyki. Nie bez znaczenia są również kompetencje pozajęzykowe (interkulturowe, socjolingwistyczne czy pragmatyczne).

Ponadto kompetencje frazeologiczne dzielą się na:

- bierne – potrzebne do rozumienia i właściwego odbioru jednostek frazeologicznych w mowie i w piśmie;
- czynne, produktywne – potrzebne do czynnego generowania tych struktur w mowie i w piśmie.

Zainteresowanie frazeologią, a także praktyka dydaktyczna w Instytucie Języków Romańskich i Translatoryki Uniwersytetu Śląskiego sprawiły, że postanowiłam zająć się zagadnieniem kompetencji frazeologicznych w dydaktyce języków obcych. Poniżej zostanie zaprezentowany opis części badań oraz ich wyniki. W całości badania zostały opisane w książce pt. *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratique* [Sułkowska 2013]. Badania te stanowiły część projektu naukowego nr N N104 057439 finansowanego przez MNiSW oraz NCN w latach 2010–2012 pt. „Od frazeologii do frazeodydaktyki: rozumienie i przyswajanie frazeologizmów oraz rozwijanie kompetencji frazeologicznych w języku obcym (na przykładzie języka francuskiego)”.

2. PREZENTACJA BADAŃ ORAZ ICH UCZESTNIKÓW

Celem przeprowadzonych analiz było zbadanie stanu oraz rozwoju kompetencji frazeologicznych w języku francuskim jako obcym, nauczanym na wyższym poziomie zaawansowania.

Postawiono trzy podstawowe pytania badawcze:

- W jakim stopniu studia licencjackie z zakresu języka francuskiego jako obcego przyczyniają się do rozwoju kompetencji frazeologicznych w tym języku?
- Jak kompetencje te rozwijają się na poziomie znajomości i rozumienia znaczeń figuratywnych oraz w zakresie znajomości polskich odpowiedników?
- Jakie są implikacje praktyczne wynikające z analizy ilościowej i jakościowej przeprowadzonych badań?

Badania miały charakter diagnostyczny i objęły 175 studentów Uniwersytetu Śląskiego na specjalnościach język francuski stosowany oraz filologia romańska. Badania zostały przeprowadzone wśród studentów cyklu licencjackiego: objęły 90 osób rozpoczynających naukę na pierwszym roku studiów oraz 85 osób finalizujących ten cykl na roku trzecim. Badania zostały powtórzone na przestrzeni trzech kolejnych lat akademickich: 2007/2008, 2008/2009, 2009/2010.

Narzędziem zastosowanym w badaniach były dwa kwestionariusze obejmujące wyselekcjonowane jednostki frazeologiczne z nazwami części ciała oraz z nazwami zwierząt. Frazeologiczne jednostki somatyczne i zoomorficzne w języku francuskim są bardzo produktywne oraz reprezentatywne, ponieważ obejmują frazeologizmy różnych typów (takie jak np. struktury nominalne, werbalne, przysłówkowe, frazy, rzeczowniki złożone oraz przysłowia). Zbiór jednostek somatycznych objął 78 struktur frazeologicznych oraz 11 przysłów, a zbiór zoomorficzny – 82 jednostki frazeologiczne oraz 13 przysłów. Struktury wykorzystane w badaniu zostały wybrane na podstawie studiów frekwencyjnych przeprowadzonych przez I. González Rey [2007] z Uniwersytetu w Santiago de Compostela w Hiszpanii. Badania frekwencyjne we frazeologii ciągle należą do rzadkości. I. González Rey [ibidem] przeprowadziła analizy korpusowe mające na celu wyselekcjonowanie związków frazeologicznych, które są najczęściej używane we współczesnym języku francuskim. Tak pozyskana baza leksykalno-frazeologiczna posłużyła badaczce przy opracowaniu przykładowego podręcznika z zakresu frazeologii francuskiej [González Rey 2007]. Źródła polskich odpowiedników frazeologicznych znajdują się w dołączonej bibliografii.

W naszych badaniach zadanie ankietowanych studentów było trzyletowe.

- Po pierwsze, respondenci zostali poproszeni o zaznaczenie, czy podana w języku francuskim struktura frazeologiczna jest im znana w mowie lub w piśmie.

- Po drugie, należało wytłumaczyć figuratywne znaczenie podanej jednostki frazeologicznej. Ankietowani mogli zrobić to albo w języku francuskim, albo w ojczystym języku polskim.
- Po trzecie zaś, respondenci poproszeni zostali o podanie polskich ekwiwalentów analizowanych francuskich struktur frazeologicznych.

Wszystkie ankietowane osoby były narodowości polskiej i język polski był ich językiem ojczystym. Co typowe dla kierunków filologicznych, a zwłaszcza dla specjalności romańskich, wśród respondentów zdecydowanie przeważały kobiety; było zaledwie dziewięciu mężczyzn na roku pierwszym oraz siedmiu na roku trzecim. Wszyscy respondenci mieli od 18 do 25 lat. Dla większości badanych osób język francuski był pierwszym językiem obcym przyswajającym po języku ojczystym, choć często zgłaszały one także znajomość takich języków, jak: angielski, włoski, hiszpański, niemiecki bądź rosyjski. Zwykle deklarowane kompetencje w tych językach były jednak niższe w stosunku do znajomości języka francuskiego. Ponadto około $\frac{3}{4}$ respondentów przyznało, że rozpoczęło uczenie się języka francuskiego w okresie młodzieńczym, to znaczy pomiędzy 13 a 18 rokiem życia.

Badania były prowadzone przez okres trzech lat akademickich. W konsekwencji jedna grupa studentów, licząca 25 osób, została zbadana dwukrotnie, to znaczy na początku i na końcu ich cyklu kształcenia na poziomie licencjackim. Badania finalne w tej grupie okazały się nieco lepsze od otrzymanej średniej.

Dane liczbowe dotyczące respondentów obrazuje poniższa tabela.

Tabela 1. Podział badanych studentów ze względu na przynależność do poszczególnych grup

Rok akademicki	1 : 2007/2008	2 : 2008/2009	3 : 2009/2010	Suma uczestników badania
Liczba studentów I roku	25	35	30	90
Liczba studentów III roku	35	25	25	85
Suma	60	60	55	175

3. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ ORAZ WNIOSKI PRAKTYCZNE

Wnioski ilościowe

W każdym wypadku zaobserwowano proporcjonalny wzrost kompetencji frazeologicznych w stosunku do ogólnego wzrostu kompetencji językowych i komunikacyjnych w przyswajającym języku obcym. Studenci trzeciego roku wykazywali zatem zawsze wyższy poziom znajomości struktur frazeologicznych w stosunku do studentów pierwszego roku.

Średni wzrost pasywnych kompetencji frazeologicznych objawiający się stopniem znajomości podanych jednostek w mowie i w piśmie kształtował się wśród badanych studentów na poziomie 11%. Jeśli chodzi o rozumienie znaczeń figuratywnych i ich poprawne zwerbalizowanie, to średni przyrost tych kompetencji wyniósł tutaj 10,5%. Natomiast wzrost 9% odnotowano w zakresie znajomości polskich ekwiwalentów podanych francuskich wyrażen i zwrotów. W konsekwencji średni zaobserwowany przyrost kompetencji frazeologicznych w zakresie objętym badaniem wyniósł ok. 10%.

Odnotować należy także fakt, że badani studenci pierwszego roku wykazali się średnią znajomością analizowanych zbiorów na poziomie ok. 23%, natomiast badani studenci trzeciego roku znali te zbiory średnio na poziomie ok. 33%.

Grupa 25 osób, która uczestniczyła w badaniach dwukrotnie, to znaczy w momencie rozpoczynania i kończenia nauki w cyklu licencjackim, osiągnęła nieco lepsze średnie wyniki. Ich wzrost kompetencji frazeologicznych wyniósł ok. 13%. Taki rezultat można wytłumaczyć faktem, iż osoby te pracowały dwukrotnie na tych samych kwestionariuszach. Ponadto, być może, pierwszy kontakt z jednostkami frazeologicznymi rozbudził w nich zainteresowanie tymi strukturami, co w efekcie zaowocowało lepszymi od średnich wynikami w drugim etapie badania.

Średni rezultat ilościowy wynikający z diagnozy, który kształtuje się na poziomie 10% wzrostu kompetencji frazeologicznych wśród studentów języka obcego w cyklu licencjackim, nie jest jednak zbytnio satysfakcjonujący. Również finalna znajomość korpusów frazeologicznych na poziomie ok. 33% nie nastraja zbyt optymistycznie. Rezultaty te powinny zatem skłonić do refleksji oraz konkretnych działań praktycznych w dziedzinie dydaktyki frazeologii.

Wnioski jakościowe

Przytoczone poniżej wnioski wynikają z dokładnej analizy odpowiedzi udzielanych przez respondentów uczestniczących w badaniu. Pod uwagę wzięto zarówno poprawne odpowiedzi, jak i powtarzające się błędy i pomyłki.

Na tej podstawie można sformułować następujące wnioski.

1. Studenci pierwszego roku częściej mylili się przy rozumieniu znaczeń przenośnych analizowanych struktur. W konsekwencji błędnie definiowali daną jednostkę i podawali jej niewłaściwy ekwiwalent w języku ojczystym. Ich koledzy z trzeciego roku natomiast byli zwykle bardziej wprawni w formułowaniu definicji znaczeń analizowanych wyrażen i zwrotów.
2. Związki zoomorficzne okazały się łatwiejsze w interpretacji dla wszystkich respondentów w porównaniu ze zbiorem związków somatycznych, w odniesieniu do których każdorazowo odnotowano słabsze wyniki.
3. Dla wszystkich badanych struktury frazeologiczne o sugestywnym charakterze oraz o przejrzystym obrazowaniu okazały się zdecydowanie łatwiejsze w rozumieniu i interpretacji.
4. Ponadto struktury zachowujące znaczenie literalne lub też podobne w formie oraz w obrazowaniu do języka polskiego na ogół również nie stwarzały respondentom większych problemów.
5. Struktury frazeologiczne podobne do jednostek języka ojczystego były jednak czasem kłopotliwe, jeśli chodzi o zdefiniowanie ich metaforycznego sensu. W tym wypadku respondenci zwykle bez problemu podawali polski ekwiwalent, ale nie radzili sobie tak dobrze z trafnym zwerbalizowaniem sensu przenośnego.
6. Czasem także jeden komponent związku, który był mocno sugestywny i wzbudzający określone konotacje, powodował, że sens przenośny całej struktury stawał się łatwiejszy do uchwycenia. Np. zwrot *être muet comme une carpe* [**być niemy jak karp*], w którym rzeczownik *une carpe* [*karp*] odsyła nas samoczynnie do pozbawionych głosu ryb.
7. Niekiedy jednak brak wiedzy na temat przywoływanej rzeczywistości albo pozorne podobieństwo skojarzeniowe do frazeologizmów w języku ojczystym były powodem błędów i pomyłek w interpretacji. I tak np. zwrot *avoir une mémoire d'éléphant* [**mieć słoniową pamięć*] bywał błędnie interpretowany jako zwrot określający słabą pamięć. Inne przykłady to: *poser un lapin* [**podłożyć świnię*], *être bête comme un âne* [**być upartym jak osioł*], *chasser deux lièvres à la fois* [**upiec dwie pieczenie przy jednym ogniu*], *faire un froid de canard* [**mieć gęsią skórę*], *parler du nez* [**mówić pod nosem*].
8. Struktury mało sugestywne oraz o bardzo odmiennym od rodzimego obrazowaniu okazały się najtrudniejsze dla wszystkich respondentów. Przykładem takich struktur są: *avoir les deux pieds dans le même sabot* [**mieć dwie stopy w tym samym chodaku*], *casser les pieds à qqn* [**łamać komuś nogi / stopy*], *frais comme l'oeil* [**świeży jak oko*], *mettre un boeuf sur sa langue* [**kłaść woła na swoim języku*], *donner sa langue au chat* [**dać swój język kotu*], *ménager la chèvre et le chou* [**oszczędzić kozę i kapustę*], *chien perdu sans collier* [**zagubiony pies bez obroży*], *arriver comme un chien dans un jeu de quille*

[**upaść jak pies do gry w kręgle*]. Związki te nie wykazują żadnego podobieństwa do frazeologizmów w języku ojczystym, a ich komponenty nie pomagają w żadnym stopniu we właściwym odkodowaniu ich znaczenia przenośnego. W konsekwencji respondenci, zwykle świadomi ich idiomatycznego charakteru, w tym wypadku uchylali się od udzielania odpowiedzi albo popełniali najczęściej błędów.

9. Powyższe spostrzeżenia (1–8) dały się zauważyć również w wypadku przysłów. Zważywszy na fakt, że znaczna część przysłów jest znana również w językach europejskich, ta grupa na ogół nie stwarzała problemów respondentom. Również przysłowia analogiczne do polskich paremii na ogół nie stanowiły problemu na poziomie ekwiwalentów, choć, jak wyżej wspomniano, czasem trudno było właściwie zwerbalizować ich znaczenie metaforyczne. Dotyczy to np. przysłów takich jak: *La faim chasse le loup hors du bois* [Głód wygania wilka z lasu], *La nuit, tous les chats sont gris* [W nocy wszystkie koty są szare], *N'éveillez pas le chat qui dort* [Nie wywołuj wilka z lasu], *Chien qui aboie ne mord pas* [Pies, który szczeka, nie gryzie].
10. Ponadto przysłowia sugestywne w obrazowaniu (jak np. *À coeur vaillant rien d'impossible* [*Dla dzielnego serca nie ma nic niemożliwego], *Bon sang ne saurait mentir* [*Dobra krew nie umiałaby kłamać], *Entre l'arbre et l'écorce il ne faut pas mettre le doigt* [*Pomiędzy drzewo i korę nie należy kłaść palca], *Il faut tourner sa langue sept fois dans sa bouche avant de parler* [*Trzeba obrócić siedem razy swój język w buzi zanim się coś powie], *Mieux vaut être chien vivant que lion mort* [*Lepiej być żywym psem niż martwym lwem]) okazały się również dla badanych osób dość przystępne w interpretacji.

Przytoczone powyżej spostrzeżenia pokazują, że stopień trudności w interpretacji obcojęzycznych struktur frazeologicznych zmienia się w zależności od natury i charakteru związku. Z jednej strony mamy więc struktury o przejrzystym obrazowaniu i/lub sugestywnych komponentach, które na ogół nie stwarzają większych problemów nierodzimyemu użytkownikom języka. Z drugiej strony sytuują się natomiast struktury mało sugestywne i o zupełnie odmiennym od rodzimego obrazowaniu. Te związki stwarzają zwykle najczęściej problemów w przyswajaniu języku obcym.

Ponadto wyniki badań pokazują, że frazeologia ojczysta ma bardzo duże znaczenie w przyswajaniu frazeologii języka obcego. Hipoteza ta potwierdza się przynajmniej w wypadku osób dorosłych, które rozpoczęły naukę języka obcego w okresie młodzieńczym (to znaczy po 12 roku życia), a więc w momencie, gdy struktury języka ojczystego były już wyraźnie ukształtowane. Jest to przypadek bilingwizmu sukcesywnego i nasze badania pokazują wyraźnie, że w tym wypadku frazeologia ojczysta ma istotne znaczenie w rozumieniu i interpretacji frazeologii obcej. Analizując odpowiedzi respondentów, można stwierdzić, że ich zdecydowana większość odbierała francuskie struktury frazeologiczne przez pryzmat znanych im struktur z języka polskiego.

4. STOPIEŃ UTRWALENIA ZWIĄZKÓW FRAZEOLÓGICZNYCH A ICH STOPIEŃ TRUDNOŚCI W JĘZYKU OBCYM

4.1. Opis analizy

Celem kolejnego etapu badań było skorelowanie powyższych wyników ze stopniem utrwalenia analizowanych struktur frazeologicznych.

Postawione zostały następujące pytania badawcze:

- Czy stopień utrwalenia związku wpływa na stopień jego trudności w glottodydaktyce?
- Jeśli istnieje taka zależność, to jakie są jej implikacje praktyczne?

Biorąc pod uwagę fakt, że w obrębie obu zbiorów frazeologizmów najliczniejszą kategorię stanowiły zwroty werbalne, wnikliwej analizie poddana została właśnie ta grupa związków frazeologicznych. Aby zbadać stopień utrwalenia frazeologicznego tych struktur, wykorzystane zostały kryteria zaproponowane przez G. Grossa [1996, 69–88] z Uniwersytetu Paris XIII we Francji. Dokładny opis tej części badań został przedstawiony we wspomnianej już wcześniej książce [Sułkowska 2013, 185–195].

Grupa zwrotów werbalnych została sklasyfikowana według stopnia trudności, jaki każda jednostka sprawiła badanym respondentom. W tej części analizy wykorzystane zostały wyniki z poprzedniego etapu badań. W konsekwencji wydzielono trzy stopnie trudności:

- Stopień 1: zwrot jest łatwy w interpretacji dla nierodzimego użytkownika języka – w badaniu dobrze radziła sobie z nim większość ankietowanych osób.
- Stopień 2: zwrot miał średni stopień trudności – w badaniu poprawnie zinterpretowała go ok. połowa respondentów.
- Stopień 3: zwrot okazał się trudny dla nierodzimych użytkowników języka – w badaniu był problemem dla większości ankietowanych.

Następnie każdy zwrot frazeologiczny z obu zbiorów został zanalizowany według parametrów G. Grossa [por. Gross 1996, 69–88], które określają potencjalnie blokowane w strukturach frazeologicznych transformacje składniowe oraz stopień ich nieprzejrzyistości semantycznej.

Kryteria te są następujące:

1. Blokada transformacji synonimicznych i antonimicznych.
2. Blokada aktualizacji zwrotu.
3. Blokada transformacji zwrotu na stronę bierną.
4. Blokada ekstrakcji, czyli zmiany w strukturze polegającej na podkreśleniu jej jednego elementu.
5. Blokada odłączenia elementów zwrotu i zmiany szyku.
6. Blokada pronominalizacji.
7. Blokada relatywizacji.
8. Blokada przekształcenia zwrotu w strukturę pytającą.
9. Nieprzejrzyistość semantyczna w znaczeniu zwrotu.

W konsekwencji wydzielone zostały również trzy stopnie s frazeologizowania zwrotu:

- Stopień I: zwrot słabo s frazeologizowany – dopuszcza 3, 4 lub 5 potencjalnie blokowanych transformacji.
- Stopień II: zwrot średnio s frazeologizowany – dopuszcza 1 lub 2 potencjalnie blokowane transformacje.
- Stopień III: zwrot mocno s frazeologizowany – nie dopuszcza żadnych z wymienionych transformacji.

Przykładowe wyniki tej części analizy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Wzajemna korelacja pomiędzy stopniem trudności zwrotu frazeologicznego dla nierodzimych użytkowników języka a stopniem ich s frazeologizowania

Zwrot frazeologiczny	Stopień trudności zwrotu dla nierodzimego użytkownika języka	Stopień s frazeologizowania zwrotu
(ne pas) avoir le coeur à [mieć serce / nie mieć serca do czegoś]	1	II
couper les cheveux en quatre [dzielić włos na czworo]	1	II
donner son coeur [oddawać swoje serce]	1	II
jeter un coup d’oeil [rzucić okiem]	1	I
perdre la tête [stracić głowę]	1	I
prendre ses jambes à son cou [*brać nogi na szyję = wziąć nogi za pas]	1	II
se casser la tête [łamać sobie głowę]	1	II
prendre le taureau par les cornes [brać byka za rogi]	1	I
tuer la poule aux oeufs d’or [zabić kurę znoszącą złote jajka]	1	I
avoir les dents longues [*mieć długie zęby = być bardzo ambitnym]	2	II
avoir un noeud dans la gorge [*mieć węzeł w gardle = mieć ściśnięte gardło]	2	II

Zwrot frazeologiczny	Stopień trudności zwrotu dla nierodzimego użytkownika języka	Stopień s frazeologizowania zwrotu
casser la tête à qqn. [*rozbijać komuś głowę = ogłuszać; męczyć kogoś]	2	II
coûter les yeux de la tête [*kosztować oczy w głowie = być oczkiem w głowie]	2	II
faire la tête [*robić głowę = dąsać się; grymasić]	2	I
jouer des coudes [*grać łokciami = torować sobie drogę, rozpychać się łokciami]	2	II
mettre les pieds dans le plat [*wkładać stopy / nogi do potrawy = być niedyskretnym, popełnić gafę]	2	II
prêter l'oreille [nadstawiać ucha]	2	II
chasser deux lièvres à la fois [*polować na dwa zające na raz = łapać dwie sroki za ogon]	2	II
faire l'autruche [*robić strusia = chować głowę w piasek]	2	II
poser un lapin [*podłożyć królika = wystawić kogoś do wiatru]	2	I
avoir le coeur gros [*mieć ciężkie serce = być smutnym]	3	I
avoir les deux pieds dans le même sabot [*mieć dwie stopy w tym samym chodaku = być zakłopotanym; nie wiedzieć, co robić]	3	I
avoir un coeur d'artichaut [*mieć serce z karczocha = być niestałym w miłości]	3	I
casser les pieds à qqn. [*tamać komuś nogi / stopy = zanudzać, męczyć kogoś]	3	I

Zwrot frazeologiczny	Stopień trudności zwrotu dla nierodzimego użytkownika języka	Stopień sfrazeologizowania zwrotu
soulever le coeur [*podnosić serce = powodować mdłości; wzbudzać wstręt, odrazę]	3	II
avoir la puce à l'oreille [*mieć pchłę w uchu = mieć podejrzenia, wątpliwości; być niespokojnym]	3	II
donner sa langue au chat [*dać swój język kotu = poddać się, zrezygnować z szukania rozwiązania]	3	II
faire le pied de grue [*robić żurawią nogę = długo stać, czekać]	3	II
garder à qqn. un chien de sa chienne [*zachować dla kogoś psa swojej suki = odplacać pięknym za nadobne]	3	II
manger de la vache enragée [*jeść wściekłą krowę = cierpieć niedostatek]	3	II
ménager la chèvre et le chou [*oszczędzić kozę i kapustę = wilk syty i owca cała]	3	II
mettre un boeuf sur sa langue [*kłaść woła na swoim języku = uparcie milczeć; nie móc mówić]	3	II

4.2. Podsumowanie

W badanym zbiorze frazeologizmów dominują zwroty o średnim stopniu utrwalenia frazeologicznego. Stanowią one 65% wszystkich analizowanych jednostek.

Najczęstszą operacją składniową akceptowaną przez uwzględnione zwroty frazeologiczne jest aktualizacja, natomiast najczęściej blokowane operacje syntaktyczne to transformacja bierna, pronominalizacja, relatywizacja oraz przekształcenie w strukturę pytającą.

Można zaobserwować pewną korelację pomiędzy sfrazeologizowaniem zwrotu a stopniem jego trudności dla nierodzimych użytkowników języka. W grupie zwrotów najtrudniejszych (stopień 3.) znalazło się

sporo jednostek o III stopniu s frazeologizowania. Natomiast zwroty słabo lub średnio utrwalone frazeologicznie (stopnie I lub II) dominują wśród struktur łatwych dla uczących się języka obcego.

Stopień trudności jednostki frazeologicznej dla nierodzimego użytkownika języka wydaje się jednak uzależniony nie tyle od jej stopnia s frazeologizowania, ile od przejrzystości w metaforycznym obrazowaniu oraz od podobieństwa tej jednostki do analogicznej struktury w języku ojczystym. Taką zależność pokazała również pierwsza część badań. Dlatego zwroty takie jak: np. *couper les cheveux en quatre* [dzielić włos na czworo], *perdre la tête* [zgubić głowę], *prendre le taureau par les cornes* [brać byka za rogi] lub *tuer la poule aux oeufs d'or* [zabić kurę znoszącą złote jajka] sytuują się na 1. stopniu trudności. Natomiast zwroty takie jak *avoir les deux pieds dans le même sabot* [*mieć dwie stopy w tym samym chodaku], *avoir un coeur d'artichaut* [*mieć serce z karczochą] lub *casser les pieds à qqn* [*łamać komuś nogi / stopy] okazały się trudne dla badanych respondentów (3. stopień trudności), pomimo że są raczej słabo s frazeologizowane (I stopień utrwalenia frazeologicznego).

Wszystkie powyższe obserwacje i wyniki badań mogą zostać wykorzystane w dydaktyce frazeologii języków obcych.

Prace cytowane

- I. González Rey, 2007, *La didactique du français idiomatique*, Femelmont.
 G. Gross, 1996, *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions*, Paris.
 M. Sułkowska, 2013, *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratiques*, Katowice.

Najważniejsze źródła polskich odpowiedników frazeologicznych

- J. Dobrzyński, I. Kaczuba, B. Frosztega, 1991, *Grand dictionnaire français-polonais*, Warszawa.
 B. Frosztega, J. Karna, D. Krzyżanowska, J. Krzyżanowski, 2003–2008, *Wielki słownik polsko-francuski*, t. III–V, Warszawa.
 B. Kochan, L. Zaręba, 1999, *Idiomy polsko-francuskie*, Warszawa.
 J. Krzyżanowski (red.), 1969–1978, *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*, Warszawa.
 H. Markiewicz, A. Romanowski, 1998, *Skrzydlate słowa*, Kraków.
 D. i W. Masłowski, 1997, *Przysłowia innych narodów*, Katowice.
 E. Pieńkos, J. Pieńkos, L. Zaręba, J. Dobrzyński, 1995–1996, *Wielki słownik polsko-francuski*, t. I–II, Warszawa.
 S. Skorupka, 1967, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.
 M. Słobodska i in., 1997, *Słownik przysłów*, Warszawa.
 K. Stawińska, 1997, *Przysłowia polskie – przysłowia francuskie*, Warszawa.
 K. Stawińska, 1998, *Idiomy francuskie w ćwiczeniach*, Warszawa.

- M. Sułkowska, 2005, *Od stóp do głów, czyli o częściach ciała i jego atrybutach. Polsko-francusko-hiszpańsko-włoski słownik wyrażeń*, Zielona Góra.
- M. Szymańska, 1995, *Mól książkowy, czyli szczyr biblioteczny. 150 wyrażeń i ich (nie)odpowiedników polskich*, Warszawa.
- M. Szymczak (red.), 1978–1981, *Słownik języka polskiego*, Warszawa.
- L. Zaręba, 1984, *Wybór polsko-francuskich frazeologizmów czasownikowych*, Kraków.
- L. Zaręba, 1995, *Polsko-francuski słownik frazeologiczny*, Warszawa.
- L. Zaręba, 2006, *Słownik idiomatyczny francusko-polski*, wyd. II popr., Kraków.

***Phraseological competences in the process
of teaching a foreign language***

Summary

The author describes the notion of phraseological competences and presents the results of her diagnostic study conducted among students of Applied Linguistics: French and Romance Studies at the University of Silesia in Katowice over three subsequent academic years. The aim of the diagnosis was to investigate the development of phraseological competences at a more advanced level of command of a foreign language. The results served also the purpose of analysing the relationship between comprehension and acquisition of phraseologisms in a foreign language and the level of their idiomatisation or phraseological consolidation.

Adj. Monika Czarnecka